

WHAT A DIFFERENCE 15 YEARS CAN MAKE!

*En sammenligning af litteraturlister
fra 40 specialer med 15 års mellemrum.*

Hvert år skrives der et utal af specialer ved landets universiteter og højere læreanstalter – og det må formodes, at de studerende i højere og højere grad inddrager også de digitale medier og onlinematerialer, der frit ligger tilgængeligt på internettet. Men i hvor høj grad? Og hvad med bibliotekernes hastigt voksende digitale samlinger? Hvor meget benyttes de, sammenlignet fx med de ”klassiske”, fysiske materialer? Og kan der spores en generel tendens i udviklingen af hvilke typer og antal af onlinematerialer, de studerende refererer til i deres specialer?

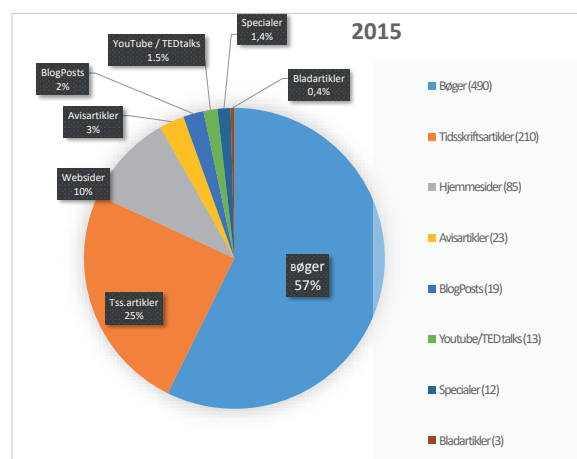
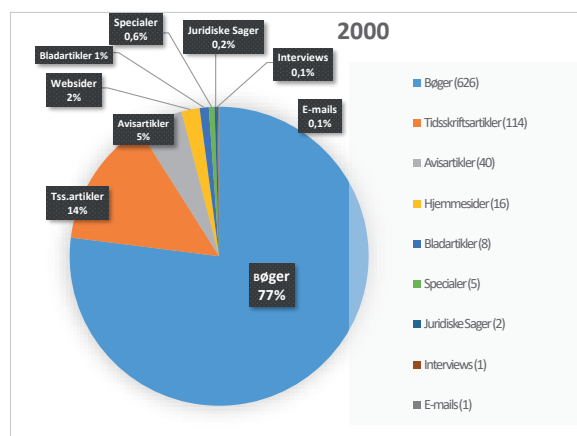
Disse spørgsmål stillede vi i vores projekt med titlen, ”What a Difference 15 Years Can Make”, hvis resultater og konklusioner, der her redegøres for. Projektet havde et begrænset omfang, og dets mål var snarere at starte en diskussion end at levere et sæt af definitive svar.

Vores udgangspunkt var ganske enkelt. Vi sammenlignede litteraturlister fra 40 specialer fra Institut for Engelsk, Germansk og Romansk ved Københavns Universitet og for at perspektivere vores analyse tidsmæssigt valgte vi at tage udgangspunkt i en gruppe specialer fra hhv. år 2000 og 2015. Et tidsspand af den varighed skulle sikre, at vi både havde en gruppe af referencer, der forventeligt måtte indeholde færre onlinekilder, og på den anden side en gruppe, hvor digitale kilder og nye medier, som blogs, YouTube-videoer om., i højere synes oplagte at inddrage i specialearbejdet. Vores mål var også at reflektere over de materialer, som Københavns Universitetsbibliotek stiller til rådighed for vores brugere via bibliotekskatalogen REX.

Vi vil ikke her redegøre yderligere for de forskellige aspekter af projektets metode og valg af analyseværktøjer. Forskellige indvendinger kunne med rette også stilles i forhold til bl.a. den statistiske usikkerhed vedr. materialets omfang og udvælgelseskriterierne. De data, vi her præsenterer, og de konklusioner vi drager, er derfor udelukkende et udtryk for vores egen tolkning dog baseret på de faktuelle tal undersøgelsen har leveret - og kun i de tilfælde hvor tendenserne syntes entydige. De fleste af tallene præsenteres i denne artikel, men det må så være

op til læseren selv at bedømme, om de motiverer til andre konklusioner eller ligefrem rejser nye spørgsmål.

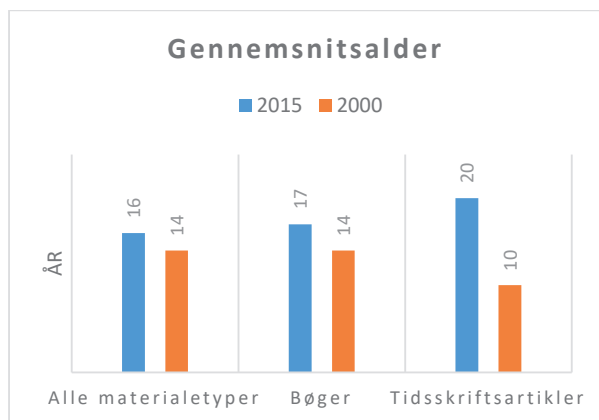
Det overordnede billede viser, at ud af sammenlagt 1668 referencer udgør henvisninger til bøger og tidsskriftsartikler fortsat den primære mængde, men at anvendelsen af bøger i 2015 er faldet, modsat en markant stigning i brug af tidsskriftsartikler. Nyankommerne i dette nye akademiske økosystem er derimod websider, blogs og YouTube videoer.

Bøger – gammel hund med nye tricks

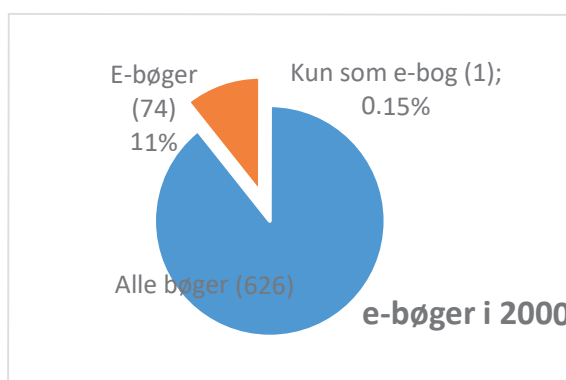
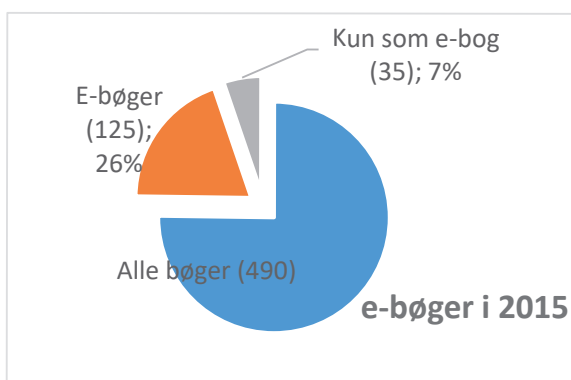
Trods tilbagegang er bøger fortsat det foretrukne akademiske valg af materiale, men når ser vi på bøgernes alder, synes devisen om ”newest is best” at falde noget til jorden. En samlet gennemsnitsalder for bøger anvendt i specialer fra år 2015 på ikke mindre end 17 år (sammenholdt med 14 år i specialer fra år 2000) peger i retning mod tesen om en særlig humanistisk forskningspraksis, hvor man i højere grad

arbejder med ”kanonisk” litteratur. Tallene vil helt sikkert se anderledes ud, hvis der var tale om specialer fra et naturvidenskabeligt område.

Vender vi blikket mod tilgængeligheden af de bøger, der henvises til i specialerne, hvor mange af dem er så i dag online-tilgængelige i et bibliotekskatalog som REX?

Alene for 2015 når vi op på hele 26% og for 2000 12% (hvis vi forestiller os, at vi skal skrive de samme specialer i dag og bruger de samme materialer). Vi kan naturligvis ikke vide om de studerende i 2015 brugte en fysisk eller online udgave, men at 7% af alle bøger citeret i 2015 kun findes som e-bog i REX (som er den primære kilde til materialer for KU-studerende), må vi antage, at e-bøger - og især e-artikler, som vi vender tilbage til - har holdt sit indtog blandt de humaniorastuderendes omgang med akademiske materialer.

Artikler - "Onliness" som den nye kvalitet

Anvendelsen af e-artikler er, som vi tidligere har påpeget, også steget, men hvad der synes mere interessant er, at selv artiklernes gennemsnitlige alder for 2015 specialerne er overraskende højt. Hele 20 år i gennemsnit modsat 10 år for 2000 specialerne. Hvordan kan det forklares? Én teori kan være, at rigtig mange tidsskrifters arkiver eller back issues nu ligger online tilgængelige. Denne "onlineness" medfører, at de studerende i deres søgning ikke i samme omfang skelner

mellem, hvad der er nyt eller gammelt, men derimod hvad der er relevant for mig her og nu. Vi skal også være opmærksomme på, at vores bibliotekskatalog REX nu indeholder forskellige online materialetyper som selvstændige poster (tidsskriftsartikler, specialer, anmeldelser, osv.).

Kombinationen mellem disse mangfoldige tilbud af online-tilgængelige materialer, plus at REX af mange studerende betragtes som et akademisk validt søgeværktøj, gør, at studerende bruger materialer, som skal opfylde to kriterier: de skal både være fagligt relevante og også tilgængelige - helst i REX. I vores undersøgelse har vi f.eks. dykket helt ned og reflekteret over brugen af nogle enkelte referencer, som f.eks. hvorfor der i et speciale, som omhandler et bestemt dramatisk motiv, henvises til en afhandling fra Tech University, Texas, fra 1969? En afhandling, som kun med meget besvær kan findes i Google og som tilsyneladende ikke er banebrydende, idet den ikke citeres nogle andre steder? Svaret er simpelt: en søgning i REX på emnets nøglebegreber viser denne gamle afhandling blandt de første ti hits. Her kunne en analyse af de studerendes søgepraksis være interessant at undersøge evt. som et "kunderejseprojekt" med inddragelse af flere fagområder.

Mindst lige så interessant er, at stort set samtlige artikler (90%), der refereres til i 2015 specialerne, findes i REX. Dvs. et enkelt opslag blot på artiklens titel eller dele heraf giver et hit, hvilket understreger, at tilgængeligheden i et bibliotekskatalog som f.eks. REX spiller en stor rolle i valg af litteratur. Dette

efterlader os med to sandsynlige konklusioner, som ikke ekskluderer hinanden: 1) det tilbud af online artikler, som findes i REX, dækker tilsyneladende noget nær perfekt de studerendes faglige behov. 2) de studerendes brug af materialer defineres i høj grad (på godt og ondt) af det udbud af artikler, som tilbydes online i REX.

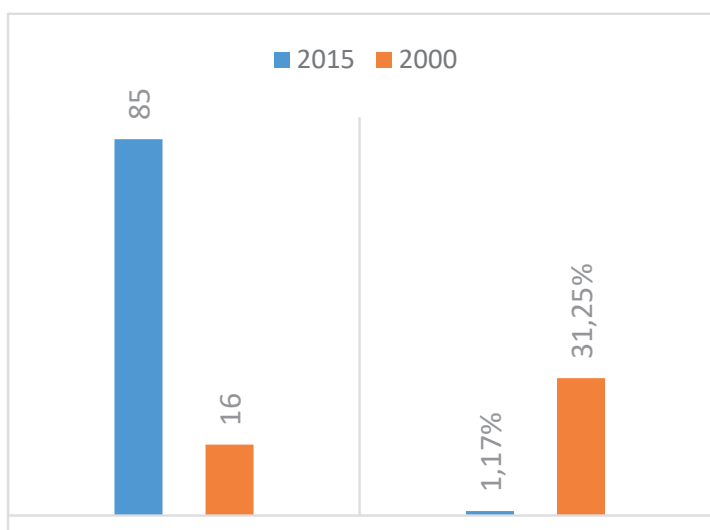
Det er vigtigt at have begge konklusioner for øje, så vi ikke læner os tilbage og tror, at KB/KUB har en ekstraordinær høj dækningsgrad af den forskningslitteratur, der efterspørges på universitetet. Det er mindst lige så vigtigt, at vi spørger os selv, hvor meget vi som forskningsbiblioteker er med til at forme de studerendes valg af materialer og akademiske tendenser. F.eks. er der andre forskningstraditioner og sprogområder, som ikke ”udstilles” i nær samme grad. Skyldes det så forlagenes porteføljer eller bibliotekets valg af samme?

Det er sikkert, at vi som bibliotek har en betydelig opgave for os, når der i et bibliotekskatalog som REX indhøstes så mange forskellige materialer og kilder – kommercielle såvel som ikke kommercielle (Wikipedia, databaser, repositories etc.). Vi skal også sikre, at vi oplyser vore brugere om materialetypernes beskaffenhed, når det kommer til akademisk niveau. Samtidigt er der grund til at overveje, om den eksisterende udvælgelsesprocedure af e-ressourcer i højere grad bør foretages i et langt tættere samarbejde mellem bibliotekets licensforhandlere på den ene side og de fagfaglige undervisere ved universitetet på den anden side.

Internet ressourcer – husk at gemme dem

Som det fremgik af oversigtstabellen (tabel 1) henviser de studerende i højere grad til hjemmesider, blogs, TED talk- og YouTube videoer. At de studerende finder disse kildetyper fagligt relevante er interessant, men samtidig er det meget naturligt. På nettet finder de både deres primære kilder (YouTube videoer), uddybende informationer (forfatterblogs, fx) eller dedikeret akademisk materiale, evt. skabt som hjemmesider.

Der er ingen grund til at betvivle, at de studerende åbentlyst bruger Google til at finde disse materialer, da de oftest ikke er indekseret nogle andre steder. Og vi kan allerede nu skrive os bag øret, at vi skal udvide vores hjælp til at omfatte, både hvor og hvordan man søger på nettet, og ikke mindst hvordan man skal forholde sig kildekritik.

Ser vi på spredningen af internetressourcer, har alle specialer fra 2015 mindst et par henvisninger til websider. Samtidig er der nogle, hvor disse udgør en betydelig del af deres referencelister. Imidlertid har mange hjemmeside et kortvarigt liv, og en reference kan hurtigt forsvinde ud i det blå.

Der er helt tydeligt en manglende bevidsthed blandt de studerende om at referere korrekt til internetsider, dvs. angive dato for anvendelse samt skabe stabile links, og her er helt åbentlyst brug for en ekstra indsats på at gøre de studerende opmærksom på denne problematik og ikke mindst på dokumentationskrav. Samtidigt er der også grobund for at gøre forskere og undervisere opmærksomme på den data-management problematik, der ligger heri.

Konklusioner

En af de vigtigste øvelser i dette projekt var at skabe et datasæt, vi til stadighed kan arbejde videre med. Vi kan allerede se nu, at der er en del resultater, som stritter i flere retninger (f.eks. fem mest citerede forfattere eller ti mest brugte forlag), som ikke giver nogle umiddelbare entydige resultater. Til gengæld er der en del andre brugbare resultater, som både det faglige bibliotekspersonale og underviserne kan arbejde videre med:

- Der er en tydelig tendens til, at internet ressourcer kommer til at figurere endnu mere på fremtidige referencelister. Her er der brug for biblioteker til at vejlede i fremfindning, brug og arkivering af dem.
- Vi kan se at ”onlines” – sådan som vi har defineret det - er den mest fremtrædende og eftersøgte kvalitet, som tidsskriftsartikler kan have nu om dage (sammen med de andre materialetyper, som er blevet online tilgængelige via vores bibliotekskatalog). Forholdet mellem digitale og fysiske bøger synes tværtimod ikke at være så klart defineret. Vi kan se, at bøger - og stadigvæk den fysiske bog – på trods af have tabt terræn, stadigvæk er den primære akademiske materialetype for specialestudenter på et humanistisk fag. Samtidigt må vi notere, at vi er i en tid, hvor flere formater og kildetyper koeksisterer. Mon ikke studerende benytter sig af det og lystigt bruger både fysiske bøger og e-bøger alt afhængig af, hvad der er tilgængeligt og giver mest mening i en given situation? En udfordrende opgave for informationsspecialisterne er, at vi både skal kende de gamle dyder og kunne nye tricks.
- Onlines handler ikke kun om, at artikler er online, men også at de er dér, hvor brugerne nu engang befinder sig. Bibliotekerne har derfor et stort ansvar for at oplyse brugerne om, hvad det er, vi præcist tilbyder via vores

bibliotekskataloger, og hvad vi ikke tilbyder. Vores bibliotekskataloger er - det skal vi huske - gået fra at være strikt kontrolleret af en bibliotekar-guardian, som var garant for kvalitet, til at være en dynamisk størrelse, hvor der nærmest pr. automatik hældes mange forskelligartede og ikke altid fagligt valide digitale kildetyper ind (faglige databaser, Wikipedia, akademiske repositories). Hertil er senest koblet PDA-løsninger til, hvor brugerne selv står for udvælgelsen af den akademiske litteratur og dermed indholdet i bibliotekskatalogen. Nogle af vores studerende har muligvis stadigvæk billedet af et bibliotekskatalog som hermetisk lukket fra omverden og dermed "kvalitetssikret." Udviklingen er i langt højere grad gået i retning af, at bibliotekskataloger, så som REX, er blevet en database snarere end et katalog med et til tider temmelig uoverskueligt indhold, kombineret med mindre intuitive søgemekanismer. En væsentlig opgave for informationsspecialisterne består i at hjælpe brugerne med at sortere i det indhold.

- Akademisk krav til og færdighed i at kunne citere korrekt er, som vi har bemærket i flere specialer, stadigvæk et aspekt studerende har udfordringer i forhold til. Derfor har vi nu indledt en dialog med underviserne på Engerom Institutet i et forsøg på at skabe et tværfagligt miljø, hvor bibliotekerne også har en rolle at udføre her.